

Az előadóművész védelme a mechanikai előadásoknál.

Irta: *Dr. Konrád Ernő* ügyvéd.

1931. december 31-én lesz tíz esztendeje annak, hogy az Országos Törvénytarban kihirdettetett a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. t.-c. Az eltelt tíz esztendő azonban a technikai fejlődésnek száguldó iramban bekövetkezett olyan mélyreható eredményeit tárta fel, hogy új szerzői jogi törvényünk, amely 37 évvel fiatalabb az első idevágó törvényalkotásunknál, ma már nem elég friss. A technika haladása nyomán a jogvédelemre számoltató művészi teljesítményeknek gazdaságilag igen jelentékeny olyan új kiaknázási lehetőségei állottak és állanak elő, amelyekre a törvényhozó nem gondolhatott, amelyek azonban ma szabályozást követelnek. Problémák, házagok állottak elő, amelyek megoldásán a törvényhozási rendezésig is a bírói gyakorlatnak kell átsegítenie.

A mechanikai előadásról az 1921. évi LIV. t.-c.-ben két helyen történik említés. A 6. §. 9. pontja szerint: „a szerző beleegyezése nélkül a műnek átvitele mechanikai előadás céljára szolgáló készülékekre, állandó vagy cserélhető alkatrészeire a szerzői jog bitorlásának tekintendő”. Az 52. §. pedig — miután a 49. §. megállapítja, hogy a nyilvános előadásra a szerzőnek van kizárólagos joga — úgy rendelkezik, hogy: „A nyilvános előadás joga kiterjed a 6. §. 9. pontjában említett mechanikai előadásra is.”

Lényegében teljesen azonos jogszabályt tartalmaz az 1922. évi XIII. t.-c.-be becikkelyezett, módosított berni egyezmény az irodalmi és művészeti művek védelmére. Ezen egyezmény 13. cikke a következőképpen rendelkezik: „Zeneművek szerzőinek kizárólagos joguk van arra, hogy megengedjék: 1. ezeknek a műveknek átvitelét oly készülékekre, amelyek ily művek mechanikai előadására szolgálnak, 2. az említett művek nyilvános előadását ilyen készülékekkel.”

Az idézett törvény, illetve nemzetközi egyezmény megalkotásának idején széleskörű ipari kihasználás tárgya volt zeneműveknek hanglemezek útján történő terjesztése, ismeretlen és amint a német Reichsgericht magát kifejezte, nem is sejtett kiaknázási lehetőség volt még a rádió és a hangosfilm. („... eine ausserhalb alles Berechnens und Vermutens liegende Bahn...”)

Az ebből a tényből folyó jogkövetkezményeket a bírói gyakorlat úgy a külföldön mint nálunk, le is vonta, amikor az a kérdés került döntés alá, hogy a rádió útján történő előadás joga, vagy a hangosfilm útján történő előadás joga a szerzőt vagy a kiadót illeti-e meg akkor, ha a szerző művének minden néven nevezendő szerzői jogát a kiadóra, a rádió és a hangos-

film kora előtt átruházta. A gyakorlat ezt a kérdést a szerző javára döntötte el azon elgondolás alapján, hogy technikailag is és gazdaságilag is el nem képzelt és el nem képzelhető jelentőségű új területekre (...„ein ganz neues Wirkungsfeld des geistigen Verkehrs“...) az ú. n. régi szerződések jogátruházó nyilatkozatai nem vonatkoztak, mert a felek ily irányú szerződéskötési szándékát vélelmezni nem lehet.

Ebből az elvből kiindulva, az előadóművész teljesítményének is meg kell adni azt a védelmet, amely neki a személyiségi jog és a munka oltalmát valló magánjogunk rendszere mellett kijár még akkor is, ha a védelemnek ez a lehetősége nem a szerzői jogról szóló törvényünk tételes rendelkezéseiben gyökeredznék. Abból a körülményből, hogy szerzői jogi törvényünk teremtészeteszerűleg a szerző és nem az előadóművész védelmét szabályozza, még nem következik, hogy egy olyan cselekmény, amely egyrészt kívül esik ezen szabályozás körén, másrészt pedig a törvényhozó gondolkodásának körén is annak idején még kívül esett, magánjogi rendszerünk alapvető tanai szerint feltétlenül megengedett cselekmény volna.

Az előadóművész teljesítményének védelmét a teljesítményért nyújtandó ellenérték kérdését a gyakorlati élet mind- eddig minden különösebb jogi szabályozás nélkül meg tudta oldani, mert aki az előadóművészt akár a színpadon, akár a hangversenyteremben, vagy bárhol másutt felléptette, aki a művész munkáját film, vagy hanglezemzfelvétel céljára igénybevette, ezért a művészt megfizette, akít a továbbiakban nem érdekeli, hogy az előadott mű szerzője, vagy az előadás vállalkozója számára az ő előadóművészete milyen eredményt jelenthet. A tekintetbejövő ezirányú lehetőségekkel a felek tisztában voltak és ehhez képest nyert megállapítást az előadóművész teljesítményének ellenértéke. Az előadóművész tudta, hogy fellépése a mű szerzőjének, vagy annak, aki az előadási joggal rendelkezett, milyen kiaknázási lehetőséget jelent.

Ma ez nem így van. Nem beszélünk arról, hogy a televíziós kísérletek előrehaladása folytán nincs messze az az idő, amikor egy valóságos vagy mechanikai úton történő előadás (hangosfilm) a felvevő készülékek milliói útján megszámlálhatatlan helyen egy időben fog lejátszódni, hanem csak arra mutatunk rá, ami már ma is gyakorlati valóság és ipari felhasználás tárgyát képezi. Azt, amit az előadásból nem látó, hanem hallóérzékünk fog fel, a rádió már ma is millió és millió hallgatónak továbbítja; továbbítja az előadóművésznek hanglezemzre vagy hangosfilmre felvett beszédjét, énekét, hegedű stb. játékát.

A hanglezemzre történt felvételért vagy a hangosfilmen történő fellépésért az előadóművész megkapja teljesítményének ellenértékét a gyarostól, a vállalkozótól. A mű szerzőjének engedélye nélkül azonban a gyáros, a vállalkozó a felvételt nem esz-

közölheti, mert a szerző jogát védi a törvény, a szerző tehát a mechanikai előadás céljára történő átvitelért az őt illető díjat ugyancsak megkapja. A gyáros most már a hanglemezt forgalomba hozhatja, a hangosfilmet rendeltetésének megfelelően a mozgóképszínházban előadhatja. Ámde a gyáros a technika haladása folytán, a különböző technikai lehetőségek összekapcsolása útján újabb kiaknázási módozatokat keres és a hanglemezt vagy a hangosfilmet rádió útján előadhatja.

Maradjunk egyelőre a gyakorlatibb kérdésnél, a hanglemeznél. Hanglemez felvételeket nálunk is naponta közvetít a rádió. Ehhez az előadáshoz éppen úgy, mint a hanglemezeknek egyébkénti nyilvános előadásához ismét szükséges a szerző beleegyezése, mert a szerző a hanglemezgyárosnak csak a mechanikai eszközre történő átvitelre, de nem az ilyen eszközökkel történő nyilvános előadásra is adott engedélyt. A rádió minden ilyen esetben meg is fizeti a hanglemezek útján előadott művek nyilvános előadásáért járó jogdíjat a szerzőnek, az előadóművészt azonban senki sem kérdezi, az ő hangja, az ő játéka uratlan jószág lett, amelyet a rádió útján milliók szórakoztatására lehet felhasználni, anélkül, hogy az előadóművész ezért ellenértéket kapna. Pedig az előadóművész a hanglemezgyárnak a dolog természetére szerint csak a felvételre és a lemeznek, mint többszörözési eszköznek forgalomba hozatalára, de nem egyszerre mind a lemez segítségével eszközölhető nyilvános előadásokra adott engedélyt, éppen úgy mint a szerző. Addig, ameddig hanglemezek nyilvános előadása csak egyes nyilvános helyeken, de nem a rádió útján történt, a kérdés gazdasági jelentősége mellett inkább el lehetett menni. A rádió nagy jelentősége mellett azonban fokozottabban látjuk azt a méltánytalanságot, amely az előadóművészt a mechanikai úton történő nyilvános előadás során éri, mert amíg a szerző ezen újabb kiaknázási lehetőségét újabb ellenértéket kap, addig az előadóművész teljesítményét ellenérték nélkül kisajátítják, helyesebben elsajátítják egy olyan, általa szem előtt nem tartott célra, amelyből mások huznak hasznot.

Minden olyan esetben, ahol az előadóművész teljesítménye mechanikai eszközön megrögzítve nincsen, a művész teljesítményéhez bárki, tehát a rádió is csak a művész akaratával, tehát a vele megállapítandó ellenértékért juthat. Tudjuk, hogy amikor például a rádió egy operaházi előadást közvetít, az opera szerzőjének fizetendő jogdíjon felül ezt a jogdíjat rendszerint lényegesen meghaladó összeget fizet a rádió az operaháznak az előadás átengedéseért, egyszóval az előadóművészeknek általa közvetített játékaért. Semmi kétség nem lehet abban az irányban, hogy ha a rádió egy ilyen operaházi előadást a szerző engedélyével, de az operaház engedélye nélkül közvetítene, úgy, habár nem idegen ingó elsajátításáról, de mégis olyan elsajátí-

tásról volna szó, amelyet közönséges értelemben éppen úgy lopásnak kellene minősíteni, miként lopás a villamosáram jogtalan felhasználása is.

Nézetem szerint ezen a példán keresztül jutunk el annak felismeréséhez, hogy a hanglemezek útján az érdekelt előadóművész engedélye nélkül történt rádióelőadásnak és általában nyilvános előadásnak menlevelet adni csak azért, mert az ilyen előadás gyakorlatilag a művész akarata ellenére is megvalósítható, nem lehet.

A kérdés most már az, hogy de lege lata az előadóművész valóban tartozik-e eltérni, hogy a mechanikai eszközökre történt felvételt, amelyért ellenértéket kapott, mert a felvételnél személyes közreműködésére szükség volt, olyan nyilvános előadások céljára használják fel, amelyért ő ellenértéket nem kap, mert ez az előadás az ő akarata nélkül is megvalósítható.

Az ellenvélemény a fentebb hivatkozott törvényhelyekre fog utalni, amely szerint a mechanikai eszközökre történő átvitel és az ily eszközök útján történő nyilvános előadás a szerző kizárólagos joga. Szerintünk ez a felfogás téves, mert az idézett tételes törvényből csak az következik, hogy a szerző engedélyének hiánya a szerzői jog bitorlását állapítaná meg a felvevő gyárral, vagy az előadó vállalkozóval szemben. Ebből a szerzői jogi védelmet célzó tételes intézkedésből azonban nem következik, hogy az előadóművész személyiségi jogának sérelmével, az ő szellemének, vagy fizikumának bármely megnyilvánulását üzletszerű kihasználás céljára az ő engedélye nélkül igénybe venni lehetne.

A magyar polgári törvénykönyvnek évszázados jogfejlődésünkben leszűrődött és a bíróságok által jogszabályként sűrűn alkalmazott tervezete a következőképen rendelkezik: „Mindenkinek joga van arra, hogy a törvénynek és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse és hogy őt ebben senki sem háboríthassa (személyiség joga) ... (107. §.) ... akit a személyiség jogában jogellenesen megsértenek, a sértés megszüntetését követelheti és ha ismétléstől lehet tartani, kéréssettel kérheti, hogy a bíróság a sértőt a sértéstől tiltsa el.” (108. §.)

Fényképészeti mű többszörözésére, forgalombahelyezésére, közzétételére stb. az eredeti felvétel szerzőjének van kizárólagos joga, mondja szerzői jogi törvényünk, de valamely személyről készült fényképet az illető személy hozzájárulása nélkül közzétenni, sokszorosítani, forgalombahelyezni stb. a személyiségi jog megsértése, amivel szemben annak, akit a kép ábrázol, abbanagyásra és kártérítésre irányuló igénye van. Ami áll a fényképre, áll a személy másirányú szellemi vagy fizikai megnyilvánulására is, miért is úgy véljük, hogy a bíróság addig is, ameddig a bevezetőleg érintett körülmények következtében a

szellemi javak mechanikai úton történő kihasználásával kapcsolatban a legutóbbi időkben felmerült nem egy probléma törvényhozási rendezést nyerhet, az előadóművész személyiségi jogán oltalmat nyújthat az olyan cselekményekkel, vagy mulasztásokkal szemben, amelyek az előadóművész teljesítményét mechanikai eszközök felhasználásával az előadóművész hozzájárulása nélkül, vagy intenciója ellenére kívánják hasznosítani.

Álláspontunk mellett, amely szerint az előadóművész védelme nem lehet szűkebb vagy korlátoltabb, mint a szerzőé, nem csak jogi érvek szólnak, hanem abból a tényből folyó erkölcsi igazság is, amely szerint éppen az előadásra alkalmas műveknél a szerző számára a sikert és eredményt az előadóművész teljesítménye legalább olyan mértékben, de nem egyszer még nagyobb mértékben is alkalmas biztosítani, mint maga a szerzői alkotás.

JOGALKOTÁS.

A hitelsértésről szóló törvényjavaslat.

Irta: ifj. Dr. Nagy Dezső.

Aki a törvénykönyvekből tud olvasni, az megismerheti belőlük egy korszak politikai, kulturális és gazdasági történetét. A hitelsértésről szóló törvényjavaslat is hű kifejezője a gazdasági válság szörnyű méreteinek s a vele járó visszaéléseknek. A gyakorlat emberei, az érdekképviselések és a szakirodalom már évek óta sürgetik a hitel ellen elkövetett visszaélések megtorlását,¹⁾ a kormányzat tehát a közóhajnak tett eleget, mikor javaslatát benyújtotta.

A törvényjavaslatnak 1. §-a nemcsak elhelyezését, hanem tartalmát tekintve is legfontosabb intézkedése leendő a törvénynek, mert a legtöbb vádemelésnek nyilván ezen § tényállása lesz az alapja. Az indokolás szerint a javaslat igyekezett az elkövetési cselekményt „lehető legegyszerűbben és legáltalánosabban” meghatározni, azért szól az 1. § következőképpen:

„Büntettet követ el és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő az adós, ha kielégítési alapul szolgáló vagyonát, a valóságban vagy színlegesen jogtalanul csökkenti, vagy a hitelezők részére hozzáférhetetlenné teszi és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan megghiúsítja avagy csorbítja.”

¹⁾ Ifj. dr. N. D. Hitelügyletek és a büntetőjog P. j. 1921. évfolyam 137. old. Dr. Weiszberger Imre: Hiteli visszaélések és azok leküzdésének eszközei. P. j. 1931. évf. 296. old.)